

УДК 378.011**КОГНІТИВНО-ПЕРЦЕПТИВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
АВТОНОМНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІД ЧАС
ВИВЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ДИСЦИПЛІН***Ушкальов В.В., к.е.н., доцент, u-vla@i.ua**Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця*

Оптимізація дистанційного навчання в умовах зростаючої діджиталізації суспільства становить актуальне завдання сучасного етапу розвитку системи освіти: відповідаючи викликам щодо раціоналізації управління постійно зростаючими інформаційними масивами, дистанційне навчання містить широкі можливості щодо індивідуалізації, автономізації, масштабування та забезпечення високої варіативності навчального процесу. Втім, під час формування професійних компетентностей, зокрема управлінських, що передбачають досягнення високого рівня автономності та відповідальності, дистанційне навчання висуває й певні проблемні питання, на визначення та пошук шляхів вирішення яких і спрямоване дане дослідження.

Невід'ємною складовою управлінської майстерності та професіоналізму є компетентності менеджера щодо самоорганізації власної діяльності. Маючи в своїй основі особистісні характеристики, вони вимагають від фахівця не тільки обізнаності щодо застосування управлінських інструментів, а й формування комплексу світоглядних позицій, рефлексії власної діяльності та урахування психології суб'єкта. В умовах дистанційної освіти формування зазначених компетентностей містить певні складнощі, до яких традиційно відносять:

- недостатній безпосередній контакт між викладачем і студентом;
- відсутність прямого очного спілкування;
- емоційне збіднення комунікації;
- складнощі з реалізацією постійного контролю навчальної поведінки;
- значна залежність від рівня мотивації студента;
- складнощі забезпечення оперативного зворотного зв'язку [1; 2].

В якості гіпотези дослідження прийнято наступне: формування управлінських компетентностей щодо самоорганізації діяльності обумовлюється комплексом когнітивно-перцептивних характеристик студента та організацією зворотного зв'язку у відповідності до цих особливостей.

Об'єкт дослідження – 150 студентів другого курсу, що вивчають дисципліни "Менеджмент" (спеціальність 051 "Економіка") та "Менеджмент взаємодії" (спеціальність 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність") Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця на сайті персональних навчальних систем (ПНС). Сайт ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця базується на платформі Moodle 3.8, що дозволяє здійснювати оцінку та моніторинг виконання студентами різних видів навчальних завдань.

Предмет дослідження: вплив на успішність та автономність студента індивідуальних метапрограм та форм організації навчального процесу.

Методика дослідження: для виявлення індивідуальних особливостей студентів і побудови їх метапрограмних профілів використано контент-аналіз вхідних есе студентів. Для оцінки успішності формування професійних компетентностей використано результати виконання студентами модульних контрольних робіт. Динаміка рівня мотивації, відповідальності та успішності оцінювалася за кількістю навчальних елементів інтерактивного курсу, які виконані студентом під час кожного з навчальних тижнів. Для оцінки взаємозалежності між індивідуальними метапрограммами та навчальними результатами використано кореляційний аналіз.

Метапрограми – це притаманні людині патерни мислення та сприйняття, стійкі особові переваги, що проявляються у фокусуванні уваги людини під час опрацювання інформації лише на її окремих аспектах. Як правило метапрограми визначаються тяжінням до одного з полюсів дихотомій, які класифікують інформацію що надходить, та які визначають ставлення до неї [3]. Для оцінки перцептивних переваг студентів використано наступні види метапрограм:

1. Активність – рефлексивність.
2. Наближення – віддалення.
3. Внутрішня референція – зовнішня референція.
4. Можливості – процес.
5. Загальне – часткове.
6. Схожість – відмінність.
7. Провідний репрезентативний канал (візуальний, аудіальний, кінестетичний) [4].

На сайті ПНС в навчальних курсах було розміщено інтерактивні елементи за теоретичним матеріалом – тести за темами лекцій, а

також за практичним матеріалом – практичні завдання та завдання для самостійної роботи. Також існувала можливість виконати додаткові науково-дослідні завдання (підготувати тези або наукову статтю).

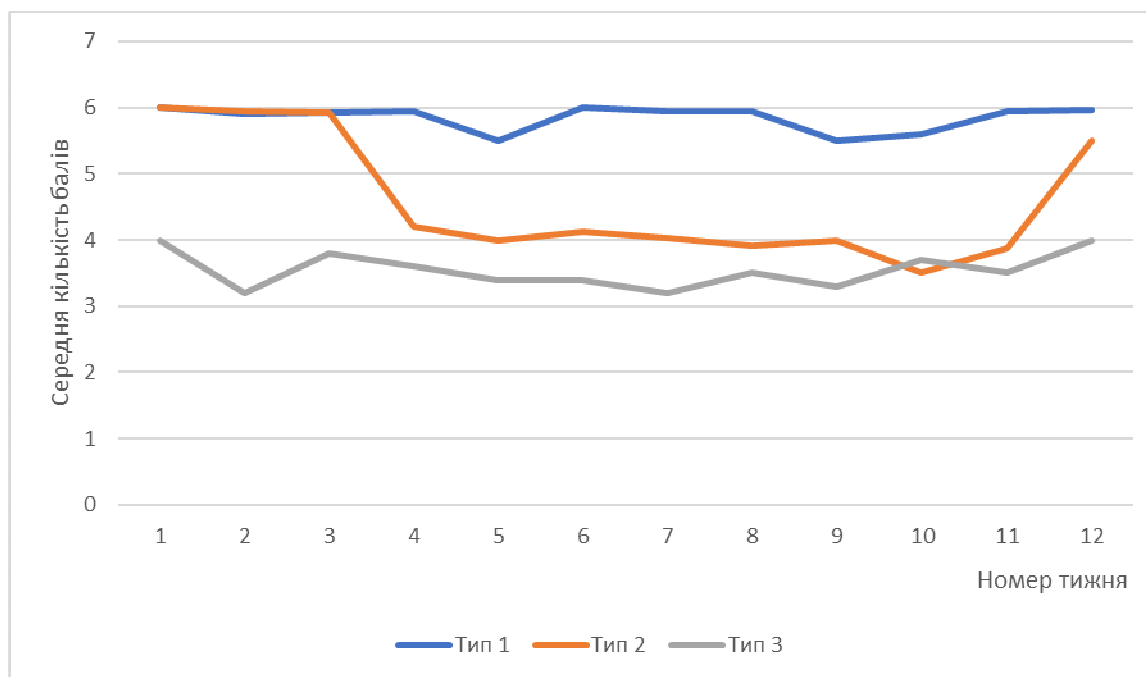
Аналіз активності студентів за навчальними курсами дозволив виділити три типи студентів:

1) студенти, що були мотивованими до виконання усіх обов'язкових навчальних завдань протягом усього курсу;

2) студенти, що виконували усі обов'язкові завдання протягом перших трьох тижнів та останнього тижня курсу;

3) студенти, що виконували лише практичні завдання і майже не виконували самостійних та додаткових завдань.

Середні показники кількості балів за тижнями, набрані студентами, що віднесені до певного типу, наведено на рисунку 1.

Рисунок 1 – Динаміка кількості балів, що набрані студентами різних типів за тижнями

Подальший кореляційний аналіз засвідчив, що достовірних зв'язків між окремими метапрограмами та приналежністю студента до певного типу не існує. Проте на рівні достовірності 95% існує зв'язок між типом студента та наявністю метапрограмного комплексу. Так, для першого типу притаманними виявилися такі метапрограми, як: рефлексивність – специфічний масштаб – орієнтація на процес. Для студентів другого типу характерними виявилися: глобальний масштаб

– орієнтація на можливості. Студентів третього типу характеризує: специфічний масштаб – орієнтація на процес.

В якості інструменту впливу на рівень автономності та відповідальності проаналізовано результати застосування трьох форм зворотного зв'язку: 1) оцінка виконання завдання в балах без коментаря викладача; 2) оцінка виконання завдання в балах з коротким коментарем; 3) оцінка виконання завдання з розгорнутим коментарем. Виявлено, що застосування перших двох форм суттєво не впливає на навчальну поведінку студента. Розгорнутий коментар безпосередньо не впливає на кількість виконаних студентом завдань, проте призводить до покращання показників за модульними контрольними роботами. Значимим чинником також є оперативність надання зворотного зв'язку: надання оцінки або коментарю протягом наступної доби призводило до підвищення ритмічності виконання навчальних завдань.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Автономність та відповідальність студента забезпечує комплекс особистісних когнітивно-перцептивних особливостей, структура яких обумовлює загальний рівень мотивації та вольових зусиль, що докладаються в процесі самостійної роботи над навчальним матеріалом. Вибір форм зворотного зв'язку для забезпечення оптимальної навчальної поведінки має обумовлюватися психологічним типом студента. В подальших дослідженнях доцільно дослідити можливості побудови моделі управління розвитком автономності та відповідальності з урахуванням отриманих тенденцій.

Література:

1. Ковальова К. Л., Герасименко Е. М. Дистанційна освіта: сучасна форма навчання vs тренд. *Актуальные научные исследования в современном мире*. Переяслав, 2020. Вып. 5(61), Ч. 7. С. 144–153. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23419>
2. Кумохин А. Г., Качаев Р. И. Актуальные проблемы дистанционного обучения. *Образование. Наука. Научные кадры*. 2020. № 4. С. 304–307. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/aktualnye-problemy-distantsionnogo-obucheniya-1>
3. Сартан Г. Н., Смирнов А. Ю., Гудимов В. В., Подхвятилин Н. В., Алешунас М. Р. Новые технологии управления персоналом. Санкт-Петербург: Речь, 2003. 240 с.
4. О'Коннор Дж., Сеймор Дж. Введение в нейролингвистическое программирование. Новейшая психология личного мастерства. Москва: ФАИР ПРЕСС, 2008. 288 с.